

Jezuiieten

nr. 51 | herfst 2017

Afgiftekantoor 3000 Leuven 1 *Erkenningnummer P004583

Colofon

Jezuieten is een uitgave van de Vlaamse en de Nederlandse provincies van de Sociëteit van Jezus. Het verschijnt vier maal per jaar en is bedoeld voor familieleden, vrienden, weldoeners en geïnteresseerden.

Giften:

Het blad is in principe gratis. Giften zijn altijd welkom. Vermeldt a.u.b. uw postadres.

Voor Nederland:
Stichting St. Claverbond,
Heyendaalseweg 290
6525 SM Nijmegen
IBAN: NL85INGB 0000 828 228
BIC: INGBNL2A

Voor Vlaanderen
vzw Sint-Jan Berchmansseminarie
Koninginnelaan 141
1030 BRUSSEL
IBAN: BE02 4352 0547 1140
BIC: KREDBEBB
Mededeling: tijdschrift *Jezuieten*

Redactie:

Ward Biemans SJ, Guido Dierickx SJ,
Walter Fabri SJ, Eduard Kimman SJ
en Carola Lexmond-Kiepe

Adres voor Nederland:
Carola Lexmond-Kiepe
p/a Heyendaalseweg 290
6525 SM Nijmegen
c.lexmond@prov.jezuieten.org
tel. 024-3529152/3529154

Adres voor Vlaanderen:
Walter Fabri SJ
Koninginnelaan 141
1030 BRUSSEL
walter.fabri@jesuits.net
tel: 02.20 50 158

Abonnementenadministratie:

Voor Nederland:
c.lexmond@prov.jezuieten.org

Voor Vlaanderen:
marc.vannieuwenhove@jesuits.net

ISSN 0167-2967

Verantwoordelijk uitgever:

Jan Stuyt SJ
Prinsstraat 17
B-2000 Antwerpen
België

Op de voorpagina:
Rob Faesen SJ tijdens zijn
inaugurele rede.

VOORWOORD

Als bontgekleurde herfstbladeren vallen de artikels op uw tafel. In de reeks over colleges trekken wij naar Afrika, naar het Collège Technique Mwapusukeni in de Democratische Republiek Congo. Max Senker SJ is onze gastheer.

Op de voorpagina ziet u Rob Faesen SJ bij zijn inaugurele rede als pasbenoemd hoogleraar aan de Faculteit Theologie van de Universiteit van Tilburg.

U weet toch dat de Nederlandse en de Vlaamse jezuïeten sinds 31 juli een fusie aangingen en nu samen de ELC (*European Low Countries*) vormen? Op dezelfde dag legden twee medebroeders hun laatste geloften af.

Over twee 'hervormers' met naam bericht Eduard Kimman en in Beiroet is er een Frans vd Lugtcentrum. Een medebroeder belicht er zijn verblijf.

In de rubriek WERELDWIJD leest u hoe een 'oosters christen te midden de islam' zich voelt.

Jezuïet in opleiding is dit keer: Mark Logtenberg.

De andere vertrouwde rubrieken kleuren mee dit nummer.

INHOUDSOPGAVE

COLLEGE IN DE KIJKER – Vier jaar technisch college Mwapusukeni in Lumumbashi, Congo – <i>Max Senker SJ</i>	3
ACTUALITEITEN – Oratie van Rob Faesen in Tilburg – <i>Jan Stuyt SJ</i>	5
Twee hervormers: Luther en Ignatius – <i>Eduard Kimman SJ</i>	6
Nieuwe SJ-regio European Low Countries en laatste geloften – <i>Walter Fabri SJ</i>	8
Drie promoties over design, kerkelijk recht en Bijbelvertalingen – <i>Dries van den Akker SJ, Jan Stuyt SJ, Marc Desmet SJ</i>	9
Duurzaam Estafettestokje overhandigd	10
WERELDWIJD – 'Ze hebben mijn hart geraakt!' – <i>Cedric Prakash SJ</i>	11
KORTE BERICHTEN	13
WERELDWIJD – Een oosters christen te midden van de islam – <i>Victor Assouad SJ</i> ..	18
IN MEMORIAM – Dirk Bruggeman SJ, Marc Buysse SJ; Marc De la Marche SJ; Wil Redeker SJ; Louk Velthuyse SJ; Gérard Vervoort SJ	20
BOEKEN – Walter Cizek SJ - Met God in Amerika – Het geestelijk erfgoed van een uitzonderlijke jezuïet	24
Hans Putman SJ: De ware vreugde	25
JEZUÏET IN OPLEIDING – <i>Mark Logtenberg SJ</i>	26
ACTIVITEITEN	27

COLLEGE IN DE KIJKER

Vier jaar technisch college Mwapusukeni in Lumumbashi, Congo

Het technisch college Mwapusukeni (CTM) is het meest recente van de colleges waarvoor de jezuïeten in de Democratische Republiek (DR) Congo verantwoordelijk zijn. Het CTM heeft zijn deuren geopend op 2 september 2013. Het is het resultaat van vele jaren van overweging. Hiermee wilden de jezuïeten gevolg geven aan de wens van hun voormalige generale overste, Peter-Hans Kolvenbach, om een meer zichtbare aanwezigheid van de Sociëteit in Lumumbashi. Een gelijkaardige wens leefde bij de lokale kerkgemeenschap. De jezuïeten waren weliswaar al sinds 1959 aanwezig in Lumumbashi maar met een beperkte apostolisch uitstraling: er studeerden daar enkel scholastieken en er doceerden enkele professoren aan de universiteiten. Het CTM kon dus een leemte invullen. Het gelukkige toeval wilde dat in 2011 de heer Katumbi, de toenmalige gouverneur van de provincie Katanga, het project had opgevat van een technische school. Die zou de opdracht krijgen:

'de vorming van technici die zouden beantwoorden aan de behoeften van de arbeidsmarkt en met name van de ondernemingen' te behartigen. De gangmakers van dit project beslisten het toe te vertrouwen aan de jezuïeten. De kwaliteit van hun onderwijs behoefde immers geen betoog. Het CTM is een onderwijsinstelling die de leerlingen wil begeleiden bij hun leerproces voor hun verdere leven van op het niveau dat zij bereikt hebben bij hun opname in de school. Zo zullen zij gevormd worden om een behoorlijk inkomen te verwerven en om bij te dragen tot de ontwikkeling van de mijnstreek van Katanga en van de DR Congo. Het is een katholieke privé-instelling, de eerste waarvan de jezuïeten het bezit en het beheer volledig in handen hebben. Dat biedt hun de mogelijkheid om voorrang te geven aan de armen en om de officiële schoolprogramma's met meer vrijheid in te vullen. Maar dat brengt ook zware sociale lasten mee...

Excellentie

Het devies van het CTM luidt *'semper ad excellentiam consequendam'* ('altijd naar excellentie streven'). Dit geeft uitdrukking aan één van de wezenskenmerken van de jezuïtische opvoeding en bestaat erin dat de leerlingen 'mannen en vrouwen worden met rechtgeaarde en diep gewortelde beginselen, gevoelig voor de tekenen van de tijd, voor de cultuur en de problemen van hun omgeving' (naar de woorden van Pedro Arrupe in 1980), mannen en vrouwen dus voor anderen. Daarbij hoort ook nog de *'cura personalis'*: de zorg en de aandacht die de onderwijsgemeenschap verschuldigd is aan alle leerlingen gedurende hun hele leerproces.

De technische opleiding verstrekt door het CTM, omvat de volgende domeinen: de metaalbouw, de industriële elektronica en de automechanica. Bij deze drie richtingen, die naar het hoger onderwijs moeten leiden, zal weldra nog een praktische vorming toegevoegd: beroepsopleiding inzake lassen, loodgieterij, elektriciteit in gebouwen en mechaniek voor voertuigen. Dat alles om rechtstreeks te beantwoorden aan de behoeften van de lokale arbeidsmarkt en van de lokale ondernemingen. Dat betekent tevens een bijdrage tot het bestrijden van de werkloosheid van de jongeren en ondersteuning van de creativiteit inzake werkgelegenheid.

Het CTM kan in zijn geheel ongeveer 750 leerlingen opnemen. In feite is het nog steeds in groei. Dit schooljaar telt het 561 leerlingen, waaronder 111 meisjes (19,8%). De gemeenschap van de jezuïeten is samengesteld uit drie priesters, twee scholastieken en één broeder. Samen met een zuster en de leken medewerkers bedraagt het personeelsbestand nu 47 leden, waarvan 13 vrouwen (27,7%). Het CTM biedt dus een zending aan leken en niet enkel aan jezuïeten.

Het spirituele en pastorale leven van de vormingsgemeenschap Mwapusukeni wordt ondersteund door lessen godsdienst en levensvorming, door eucharistieviering in klasverband tijdens de liturgische hoogtepunten van het jaar, alsook door bezinningen. In het spoor van de traditie van de jezuïeten wordt er tijd uitgetrokken voor retraites voor de grotere leerlingen.

We mogen ook beklemtonen dat het college een grote sociale functie heeft in de omgeving; Buiten de uren die in de gebouwen voorbehouden zijn voor de

schoolse activiteiten biedt het tijdens het weekeinde ook de gelegenheid tot vergaderen aan verschillende katholieke groeperingen die er samenkomen voor geestelijke activiteiten: bezinningen, kerst- en paasvieringen, religieuze vorming enzovoort.

De voornaamste uitdagingen zijn van tweërlei aard: permanente en adequate technische vorming van de leerkrachten en de volledige uitrusting van de ateliers. Tot besluit mogen we stellen dat hier de befaamde pedagogische traditie van de jezuïeten wordt voortgezet. Deze gemeenschap is werkzaam in het bewustzijn dat ze in het dagelijkse leven meewerkt aan de geleidelijke inplanting van de Sociëteit van Jezus in de provincie van Haut-Katanga.

Max Senker Musam-Adia SJ

Korte biografie

Max Senker Musam-Adia SJ (* 1957) is rector van het technisch college Mwapusukeni. Hij is ingetreden in de Jezuïetenorde in 1978 en priester gewijd in 1994. Hij heeft een licentiaat in toegepaste pedagogiek en in canoniek recht en heeft 22 jaar gewerkt in het middelbaar onderwijs, vooral als verantwoordelijke van de jezuïeten-colleges in Kikwit, Kisantu, Kasongo-Lunda en sinds vier jaar in Lubumbashi.

Rectificatie

In het vorige nummer stonden in het artikel over het Stanislascollege in Delft enkele onjuistheden over de Nederlandse jezuïetencolleges aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog. Het oudste internaat was het St. Willibrordus College 'Katwijk' aan den Rijn (dd. 1831). Daarnaast bestonden het Aloysiuscollege in Den Haag, het Ignatiuscollege in Amsterdam en het Canisiuscollege in Nijmegen. In de oorlog is het Willibrorduscollege (vanuit Katwijk en via korte tijd in Den Haag) tijdelijk ondergebracht geweest in het Kasteel Neubourg te Gulpen (L.) en in 1947 definitief gevestigd op de Breul in Zeist. Het heette 'Huize Katwijk' en dat bleef zo. Er is over dit college een proefschrift verschenen van Dr. T.A.M. van den Beld.

Oratie van Rob Faesen in Tilburg

Pater Rob Faesen hield op 19 mei 2017 zijn inaugurele rede als nieuw benoemde hoogleraar aan de faculteit Theologie van de Universiteit van Tilburg.

In 2011 richtte de Nederlandse provincie van de jezuïeten de 'Franciscus-Xaverius-leerstoel' op aan de theologische faculteit in Tilburg. Dit is een wetenschappelijke opleiding voor kerkelijke ambten en diensten, al zijn er ook studenten die geen kerkelijk ambt ambiëren. Het doel van de leerstoel is 'onderwijs en onderzoek naar de band tussen spiritualiteit en theologie vanuit ignatiaans perspectief.' Rob Faesen is de tweede hoogleraar op deze leerstoel en zelf jezuïet. Zijn voorganger op deze leerstoel was Dr. Henk Witte.

Innerlijke kennis

De rede van 19 mei had als titel: 'Innerlijke kennis van zoveel goeds', een citaat uit het laatste deel van de Geestelijke Oefeningen van Sint Ignatius. 1200 jaar geleden wees Alcuinus, de hoftheoloog van Karel de Grote, al op de waardigheid van de menselijke persoon, de volwassene die geroepen is 'uit te groeien tot een waardig verblijf voor de Heilige Geest en een volgroeid kind van God'. Die hoogachting voor elke afzonderlijke persoon is fun-

damenteel voor de beoefening van theologie en spiritualiteit in het perspectief van Sint Ignatius. Bij Ignatius en bij zijn voorlopers is het de relatie met God die een mens tot persoon maakt. De mens is niet een los staand individu, maar altijd iemand in relatie. Willem van Sint Thierry wijst daarop en met hem Sint Bernardus, en via Jan van Ruusbroec en de Moderne Devotie kun je die lijn doortrekken naar Ignatius. De menselijke persoon heeft een unieke en onvervangbare waardigheid die is geworteld in zijn of haar band met God. Theologie beoefenen is niet door te kijken van buitenaf, maar kan niet los staan van een persoonlijke relatie met God. 'Wie God als object van kennis beschouwt, kan maximaal tot de conclusie komen dat God onkenbaar is. Maar wie Hem leert kennen in relatie tot Hem, ontdekt veel meer.' 'En wat kent deze persoonlijke kennis? Ignatius benoemt het als 'zoveel goeds dat ontvangen is', aldus professor Faesen.

Rob Faesen geeft in de bachelor-opleiding een cursus 'Geschiedenis van Kerk en theologie' waarin hij teksten bespreekt waar de band tussen theologie en spiritualiteit aan de orde komt. Het gaat niet specifiek over Ignatius of de Sociëteit van Jezus, al is het perspectief wel 'ignatiaans', d.w.z. dat de persoonlijke relatie van de mens met God cruciaal is. In de cursus worden grote auteurs gelezen van de tijd van de kerkvaders tot aan vandaag: Origenes, Gregorius van Nyssa, Willem van Saint-Thierry, Hadewijch, Jan van Ruusbroec, Johannes van het Kruis, Louis Lallemant, T.S. Eliot, Edith Stein – en natuurlijk Ignatius zelf. Deze cursus wordt in het najaar van 2017 gegeven in Tilburg en in 2018 in Utrecht.

Jan Stuyt SJ

Korte biografie

De Vlaamse jezuïet Rob Faesen is geboren in Tilburg in 1958. Zij priesterwijding was in 1991. Hij is hoogleraar aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de Katholieke Universiteit Leuven waar hij lid is van de onderzoekseenheid geschiedenis van kerk en theologie, en hij is lid van het Ruusbroecgenootschap aan de Universiteit Antwerpen.

Twee hervormers: Luther en Ignatius

De viering van 500 jaar Reformatie begon op 31 oktober 2016, in de (Lutherse) kathedraal van Lund, Zweden. Er was een luthers-katholieke gebedsdienst met de praeses van de Lutherse Wereld Federatie en paus Franciscus, als voorgangers.

Later op die dag was er een bijeenkomst in de Malmö Arena, waar ook paus Franciscus het woord voerde. Hij ging niet terug naar de pauselijke bul die in 1520 Martin Luther had geëxcommuniceerd en die Luther op 10 december van dat jaar in het openbaar had verbrand, maar hij memoreerde dat Luther had bewerkstelligd dat de Schrift weer een belangrijke plaats kreeg in de viering van de liturgie. De paus sprak over de verzoening tussen de Lutherse kerken en de RK Kerk. Hij ging ook in op de geestelijke worsteling van Martin Luther over wat God van hem vroeg. Voor degenen die de activiteiten en uitspraken van paus Franciscus volgen, is dit niet zo opmerkelijk. Hij benadrukt hier wat hij ziet als een taak voor iedereen: door gebed en inkeer Christus persoonlijk navolgen. Paus Franciscus benadert Luther hier als de monnik die hij ooit is geweest. Dat is nieuw, want eeuwenlang hebben katholieken Luther als ketter gedefinieerd. Overigens laat de paus in het midden of alles wat Luther in zijn leven heeft beweerd, de toets der kritiek kan doorstaan. Als je Luther wilt verstaan vanuit zijn oorspronkelijke roeping en zijn geestelijke zoektocht, dan kun je hem ook als een man Gods zien.

Luther

De jonge Martin Luther (1483-1546) was een diep religieuze man die in 1496-97 een jaar school is gegaan bij de Broeders van het Gemene Leven in Maagdenburg. De Broeders van het Gemene Leven waren als lekenbeweging ontstaan in Deventer onder de invloed van de Moderne Devotie. Dat was een religieuze opwekking, begonnen rond 1374 door Geert Groote. De Moderne Devotie was gericht op een vernieuwing van het innerlijk leven van de gewone gelovigen. Geert Groote leerde de mensen mediteren over het leven en lijden van Jezus Christus. Hij spoorde de mensen tot een zuiver leven aan. In 1384 overleed hij aan de pest in Deventer. De Broeders van het Gemene Leven, aan het einde van

zijn leven opgericht, verspreidden zijn spiritualiteit die echt afweek van die der gewone kloosterorden. In de tweede helft van de vijftiende eeuw was de beweging naar Duitsland verbreid. Individuele fraters sloten zich na 1520 aan bij de Hervorming. Er was immers een ideeënverwantschap tussen de fraters en de lutheranen.

Martin Luther trad in 1505 bij de augustijner monniken te Erfurt in. In 1507 wordt hij al priester gewijd. In 1508 gaat hij naar Wittenberg en komt onder de geestelijke invloed van Johann von Staupitz. Als 33-jarige bijbelprofessor startte Martin Luther op 31 oktober 1517 in zijn universiteit te Wittenberg een academische discussie, die zou uitlopen op een kerkscheuring. Luther deed dat vanuit een diep religieuze inspiratie, gevoed door de Moderne Devotie en de mystieke tradities van het Rijnland, die overigens nooit de overhand hebben gekregen in de theologische discussies of in de vlugschriften en traktaten van Luthers hand. Is zijn noviciaat te kort van duur en intensiteit geweest en is hij te snel met de studie van de theologie begonnen?

Ignatius

In zoverre is hij het tegendeel van Ignatius van Loyola, die als officier zwaar gewond werd bij het beleg van Pamplona in het jaar 1521, toen de Rijksdag van Worms de bul ter excommunicatie van Luther bevestigde. Is er bij Luther voortdurend sprake van snelle beslissingen, grote intellectuele prestaties en geprononceerde theologische opvattingen, bij zijn tijdgenoot Ignatius van Loyola zien we het tegendeel: langzaam gegroeide besluiten, moeizame studies en op het eerste gezicht vrij traditionele en vrome opvattingen.

In 1521 onderging Ignatius van Loyola als gevolg van verwondingen een langdurig ziekbed; hij zou nooit meer vechten, ook niet bekvechten; hij verlangde als pelgrim naar Jeruzalem te gaan. Op weg ernaar toe, in Manresa, kwam hij in aanraking met

de Moderne Devotie: het boekje van Thomas van Kempen, De navolging van Christus. Tot de vruchten van de Moderne Devotie hoorden de dagelijkse, methodische meditatie en het gewetensonderzoek 's avonds, die door Ignatius van Loyola verder ontwikkeld werden in zijn Geestelijke Oefeningen. Over dat boekje zou hij jaren doen. Ach, toen Ignatius 33 jaar oud was, was hij nog niet eens aan universitaire studies begonnen. Dat moest nog allemaal gebeuren. Hij had toen wel al zich voorgenomen om zijn leven te geven aan kerk en zielzorg. Maar de voorbereidingen daartoe zouden tien jaar gaan duren.

Zoeken naar wat verbindt

Je mag rustig de opvallende en soms rumoerige Martin Luther een emotionele man noemen, die graag praatte en van tafelgezelschap hield. Maar de gereserveerde Ignatius is een gevoelsmens, die zorgvuldig zijn woorden koos en tafelmanieren waardeerde. Op hun manier zijn beiden kerkhervormers geworden. Maar onze paus roept ons nu op in dit jaar van herdenking, - 500 jaar Reformatie -, te zoeken naar wat ons bindt en niet naar wat ons gescheiden houdt.

Volgens de Confessio Augustana (1530) is de Kerk de samenkomst van de heiligen waar het Woord Gods zuiver wordt verkondigd en de sacramenten juist worden toegediend. De Lutherse Reformatie was allereerst een liturgische hervorming waar het

accent in de viering verschoof naar de verkondiging en waar het offerkarakter van de Mis werd afgewaardeerd. Deze verschuiving werd beargumenteerd aan de hand van de praktijk van de Oerkerk. Luther meende precies te weten hoe het moest aan de hand van zijn lezing van het Nieuwe Testament en de Kerkvaders. Wat er in Rome gebeurde was volgens hem een afwijking, een verdraaiing van de oorspronkelijke opdracht van Christus. Dat laatste zal een lutheraan vandaag niet meer beweren. En de liturgische hervorming

van Vaticaan II heeft de katholieke kerk dichter bij de lutheranen gebracht.

Als ik mijmer over Ignatius, dan gaat het gauw over zijn handleiding voor het doen van Geestelijke Oefeningen. Wat zou er gebeurd zijn, als Martin Luther deze oefeningen had gedaan? Hij is via de Moderne Devotie er dichtbij geweest. Zowel Ignatius alsook Martin Luther hebben zich verdiept in de zonde. Maar voor Ignatius is de slechtheid van de mens een mogelijkheid om verlost te worden, als de mens maar de moed heeft uit zichzelf te treden en zich, mediterend, kan plaatsen in de heilsgeschiedenis; in die heilsgeschiedenis heb ik een plaats als zondaar. Zo zou Luther het niet hebben kunnen zeggen. Gods gerechtigheid werd door hem theologisch uitgewerkt, maar dat verhindert de lutheraan een colloquium misericordiae uit te spreken: 'een samenspraak van barmhartigheid waarin ik mijn hart uitstort en God, mijn Heer, bedank dat Hij mij het leven heeft gegeven...' [GO 61]. Zouden de Geestelijke Oefeningen niet een mooi geschenk kunnen zijn aan de protestant die de Bijbel al koestert en opgevoed is in de persoonlijke relatie van de gelovige met Christus?

Eduard Kimman SJ

Nieuwe SJ-regio European Low Countries en laatste geloften

Op zaterdag 26 augustus 2017 werd in de Carolus Borromeuskerk te Antwerpen het begin van de nieuwe 'Regio ELC' gevierd. De Nederlandse- en de Vlaamse Provincies van de Sociëteit hielden op te bestaan op 31 juli van dit jaar en vormen vanaf dan de Regio European Low Countries, een nieuwe bestuurlijke eenheid binnen de Sociëteit van Jezus. Tijdens deze eucharistieviering, met als hoofdcelebrant Johan Verschuere, de regionale overste, spraken Ward Biemans en Wiggert Molenaar hun laatste geloften uit. Na deze sobere en tegelijk heel intense viering die bijgewoond werd door jezuïeten van beide vroegere provincies en door gasten uit Europese en buiten-Europese provincies alsook door medewerkers(sters) en vrienden van de Sociëteit, werd er in het huidige regionale bestuurshuis in de Prinsstraat een receptie aangeboden.

Tijdens het feestmaal in het Hof van Liere, sprak Gregory Brenninkmeijer SJ een gelegenheidswoord bij de geloften van de twee medebroeders, waaruit wij u een fragment ter lezing bieden: 'Ward en Wiggert, jullie spreken je laatste geloften uit in een Sociëteit die sterk in beweging is. De Nederlandse Provincie bestaat niet meer. De Vlaamse evenmin. Maar de medebroeders bestaan nog wel en gaan gewoon door. De opgave zal vooral bestaan in steeds meer medebroeder worden voor elkaar. Want daar gaat het om. Het feest van vandaag is niet een feest van institutionele structuren maar van mensen: van medebroeders, medewerkers, familieleden en vrienden. Het feest van de concrete Sociëteit, die is zoals ze is, en waar jullie beiden je leven aan hebben verbonden. Jullie hebben vanmorgen met zoveel meer kennis, ervaring, nederigheid en wetend wat je doet, je leven opnieuw in Gods hand gelegd. Wij zijn jullie dankbaar voor je laatste geloften.'

Walter Fabri SJ

v.l.n.r. Wouter Blesgraaf SJ, Hans van Leeuwen SJ, Johan Verschuere SJ, Frank Janin SJ, Victor Assouad SJ; knielend: Ward Biemans SJ en Wiggert Molenaar SJ. FOTO: PHILIP DEBRUYNE SJ

Drie promoties over design, kerkelijk recht en Bijbelvertalingen

Zes jaar lang bracht de Amerikaanse jezuïet Terry Curry langere of kortere periodes door in de communiteit van Delft. Als architect bereidde hij een proefschrift voor over ontwerptekenen ('designing') aan de Technische Universiteit van Delft. Al meer dan vijftig jaar doceert hij zelf dat vak aan universiteiten in de Verenigde Staten, Boedapest (Hongarije) en Beijing (China). 'Moet je dan voor zo'n proefschrift naar Delft komen?', vroegen wij de eerste keer verbaasd. 'Delft is het Mekka van de 'designing'; staat in die materie wereldwijd op de vierde plaats van beste universiteiten.'

Bij het doceren was hem opgevallen dat sommige studenten bijzondere aanleg hadden voor het vak, en soms zonder voorkennis met verbluffende ontwerptekeningen kwamen. Dat werd het onderwerp van zijn proefschrift. In de wereld van de architectuur geldt dat de vormgeving van een gebouw wordt bepaald door functionaliteit. Uiteindelijk dus door iets wat buiten ons mensen ligt. Terry toont daarentegen aan in zijn proefschrift dat goede architecturale vormgeving veeleer wordt bepaald door aanleg, gevoel voor de materie: dus door een kwaliteit binnen de mensen. Niet 'Form Follows Function', maar 'Form Follows Feeling'. Een onderwerp dat voor ons, collegemensen, de sfeer ademt van de Ignatiaanse Pedagogie.

Maandag 5 juli verdedigde hij zijn proefschrift in de aula van de universiteit tegenover een commissie van acht deskundigen. Voor die gelegenheid waren zijn favoriete oom en tante en een van zijn zussen met haar zoon vanuit de States overgekomen. Zijn verdediging droeg meer het karakter van een gepassioneerde college-uur. Met trots mocht hij de doctorsbul in ontvangst nemen. Na afloop ontvingen wij in het Stanislashuis zijn gasten. Onder wie zijn tutor, professor Henco Bekkering, bij wie Terry herhaaldelijk ging logeren en die hem al die jaren met raad en daad heeft bijgestaan. Tussen de ongedwongen maaltijd door zong Terry's zus liederen. De gemeenschap liet zich niet onbetuigd en had een onvervalst panlied gemaakt op de melodie van 'Jerusalem'. Een fragment:

*now we are humbly kneeling
for what we learn and hear
for Form Follows Feeling
that's obvious and clear*

*AMERICA, AMERICA
thanks for the simple line
so taught us here your Terry, ya!
designing is divine.*

James Campbell SJ

Op 6 juni 2017 promoveerde in Leuven aan de faculteit kerkelijk recht de Schotse jezuïet James Campbell, van de communiteit Campion Hall in Oxford. Zijn proefschrift heeft betrekking op de betekenis van het woord 'pastoraal' in het kerkelijk recht en in de documenten van het Tweede Vaticaanse Concilie. De doctorandus bleef eloquent overeind in de verdediging van ruim anderhalf uur. Hij maakte het gehoor duidelijk dat het de moeite waard is geweest om de betekenissen en het gebruik van het woord 'pastoraal' (en de equivalenten ervan) te onderzoeken in talrijke kerkelijke documenten van de laatste 100 jaar. Zo was 'pastoraal' een eeuw geleden een woord dat vooral van toepassing was op de rechten en plichten van de bestuurders en herders, terwijl het sinds Vaticanum II veeleer verwijst naar de noden van de gelovigen. Na een noeste studie van twintig jaar, een proefschrift van 420 bladzijden en onderbreking door een wisseling van promotor werd de volharding van pater Campbell beloond met een welverdiend doctoraat en oprechte felicitaties van familie en medebroeders.

Oliver Dy SJ

De derde promovendus in de afgelopen maanden is de Filippijnse pater Oliver Dy SJ. Hij was de afgelopen jaren woonachtig in Leuven, waar hij ook promoveerde op 15 juni 2017. Zijn proefschrift handelt over de vraag of bij de vertaling van liturgische documenten de Latijnse versie van de heilige Schrift, de Vulgaat, gebruikt zou moeten worden, of eerder de Hebreeuwse en Griekse grondteksten. Het Tweede

Vaticaan Concilie staat het gebruik van de Vulgaat als bron van een Bijbelvertaling toe, maar dan als secundaire bron naast de grondteksten. Dy stelt dat de instructie *Liturgiam Authenticam* uit 2001 deze mogelijkheid uitbuit, maar dat dit problemen creëert voor de oecumene met de protestanten, die de Vulgaat niet als een gezaghebbende bron erkennen. Oliver ontpopte zich tijdens zijn presentatie voor een flink Filippijns gekleurd publiek tot een uitstekend en toegankelijk lesgever van complexe materie. Sommige communityleden begrepen nu pas waarmee Oliver al die jaren was bezig geweest. In zijn felicitaties synthetiseerde overste Marc Desmet dankbaar thesis, communityleven en de vele plaatsen waar Oliver apostolisch actief was deze jaren:

There is multiplicity in the original and vulgate texts on Oliver's life.

Do we choose the Lessius text, the so called 'Jesuit manuscript'?

Do we choose the Zelzate text, the 'East Flemish manuscript'?

Do we prefer the The Hague text, the so called Dutch manuscript?

Do we prefer the digital text, the so called skype prayer manuscript?

Do we want to read the shopping text, the so called Colruyt version?

Do we want to read the kitchen version, the so called Jamie Oliver manuscript?

Do we want the liturgical version, the so called Mystical Midnight manuscript?

Do we want to read the Latin version, the so called Verdeyen manuscript?

...

All these texts would make as many Catholic Vernacular Bibles which try to develop the *Mysterium Odi*. I just want to be thankful for this multiple texts of life with words from Paul's 'letter to the Filipinos': I thank my God every time I remember you.

Oliver gaat nu zijn derde jaar doen in de Filippijnen. Nadien gaat hij lesgeven. Zijn thesisverdediging was alvast zeer beloftevol voor zijn toekomstige studenten.

Samenstelling: Dries van den Akker SJ, Jan Stuyt SJ, Marc Desmet SJ

Titels:

Terence Curry SJ: *Form Follows Feeling: The Acquisition of Design Expertise and the Function of Aesthetics in the Design Process.*

James Campbell SJ: *'Pastoral': a Comparative Study of the Concept in the 1917 Code, the 1983 Code and the Documents of Vatican II, and its Pontifical and Ecclesial Reception.*

Oliver Dy SJ: *Latin Vulgate vs. Original Texts: The Changing Norms in Choosing and Prioritizing the Biblical Source Texts of Translation – A Study on the Historical Reception of Trent and Vatican II in the Production of the Catholic Vernacular Bible.*

Duurzaam Estafettestokje overhandigd

In het eerste half jaar van 2017 is aan Aqua Viva, het huis voor mannelijke religieuzen, het Nijmeegse Duurzame Estafettestokje toegekend. Het stokje is een symbolische trofee die wordt doorgegeven aan regionale organisaties of initiatieven met een duurzaam karakter. Tijdens de bijeenkomst van Power2Nijmegen op donderdag 6 juli in het Goffertstadion van voetbalclub NEC, gaven pater Eduard Kimman en Bart Nuy van SolarEis een presentatie over het duurzame hofgebouw Aqua Viva, dat onder andere gebruik maakt van zonne-energie voor de verwarming van het water. In Aqua Viva wonen inmiddels 53 paters en broeders, jezuïeten en andere religieuzen, van wie de meesten rustend en zorgbehoefstig zijn. Aan het eind van de bijeenkomst overhandigde pater Kimman het Duurzame

Estafettestokje aan de directie van het Sanadome, een Nijmeegse 4-sterrenhotel. Zij mogen in de tweede helft van 2017 het stokje bij zich houden.

'Ze hebben mijn hart geraakt!'

Pater Cedric Prakash SJ is de *Advocacy and Communications Officer* van de Jesuit Refugee Service (JRS), de Vluchtelingendienst van de jezuïeten, voor het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Hij vertelt over het dagelijks leven in het Frans van der Lugt Centrum in Beiroet.

Quentin Lamy, een jonge Franse scholastiek, heeft onlangs zijn interstitie van twee jaar in Beiroet afgerond*. Hij begon met cursussen Arabisch, een taal die hij snel onder de knie kreeg; daarna vertrok hij voor achttien maanden naar Libanon om er te werken met de Jesuit Refugee Service. Zijn werkplek was het Frans van der Lugt (FVDL) Centrum in Bourj Hammoud, een wijk in Beiroet. Het centrum, genoemd naar de beroemde Nederlandse pater jezuïet, is betrokken bij een groot aantal activiteiten en andere programma's vooral voor Syrische vluchtelingen. Pater Frans werd op 7 april 2014 gedood in Homs, Syrië; hij was vijfenzeventig jaar oud. Zijn leven was er een van moed, medeleven en toewijding. Hij identificeerde zich volledig met het Syrische volk, maakte Syrië zijn huis en was een inspiratiebron voor zowel jongeren als volwassenen van heel verschillende achtergronden. Hij was erg geliefd en wordt door velen herinnerd.

De activiteiten van het FVDL-centrum omvatten onderwijsprogramma's zoals: een kleuterschool voor de kleintjes en huiswerkbegeleiding voor de groteren. Je kunt er cursussen volgen om met de computer om te gaan; voor de volwassenen zijn er opleidingen tot schoonheidsspecialist of kapper en ook voor jongeren zijn er vele activiteiten. Op een normale dag is het FVDL-centrum in contact met vijf- tot zeshonderd vluchtelingen van kleine kinderen tot bejaarden.

Vanaf dag één stortte Quentin, trouw aan de traditie van de jezuïeten, zich onvoorwaardelijk in het werk dat aan hem was toevertrouwd. Zijn verantwoordelijkheden waren talrijk en, zo zegt hij glimlachend, varieerden 'van het vervangen van een gloeilamp tot het maken van honderd fotokopieën van een proef-

* Tijdens zijn interstitie wordt de jezuïet in opleiding, de scholastiek, vaak gevraagd deel te nemen aan bepaalde projecten van de jezuïeten.

werk waar men om stond te springen!' Een doorsnee dag bij de JRS hield in dat hij hielp bij het uitvoeren van de schoolprogramma's, boodschappen deed, toezicht hield op het onderhoud van het centrum, (soms) een lastige computer herstartte, de diensten van de vrijwilligers coördineerde, naar de leerkrachten en de vluchtelingen luisterde of gewoon bij de kinderen was. Hij begon zijn werk vrij vroeg in de ochtend en vaak duurde zijn werkdag twaalf uur of meer. Het was niet iets waar hij speciaal om gevraagd had maar desondanks heeft hij ervan genoten – hij gaf 'zonder de kosten te tellen.'

Onlangs, bij een eucharistieviering ter gelegenheid van zijn afscheid, zei Quentin tegen zijn medebroeders-jezuïeten die ook werken bij JRS over zijn ervaringen met JRS: 'Mijn hart is vaak getroffen door diepgaande gebaren van mensen.' Hij vertelde twee ontroerende verhalen ter illustratie:

In het FVDL-centrum hadden we continu problemen met de stroomonderbreker; gewoonlijk zaten we één of twee keer per dag zonder elektriciteit. Een grote zorg was het roomijs dat we in de koelkast hadden opgeslagen. De ijsjes zijn een populaire snack voor onze kinderen en wanneer deze zouden smelten, zou dat een enorme teleurstelling voor hen zijn; los van het financiële verlies. We wilden onze buurtelektriciën er niet bijhalen want hij was degene die de stroomonderbreker (verkeerd) geïnstalleerd had. We belden een andere elektriciën uit Hazmieh, een ander deel van de stad. We hadden hem nooit eerder ontmoet. Zijn naam was Ahmed, een op en top gentleman. Hij werkte aan de hinderlijke stroomonderbreker en in een handomdraai had hij het opgelost. Nadat hij zijn werk had afgerond, vroeg ik hem wat de kosten waren. Hij antwoordde: 'Allah zal het goedmaken' wat een typische Arabische uitdrukking is voor: 'Ik heb het gratis gedaan; ik wil geen geld.' Ik zei hem dat tegenover elk werk een vergoeding staat, maar hij zei: 'Ik ben een Syriër en jij bent hier om Syrische vluchtelingen te helpen. Jij kwam uit Europa om ons hier te helpen, hoe kan ik je dan geen helpende hand bieden? Bovendien is het ramadan, een tijd om aalmoezen te geven en te delen' – ik was echt geraakt door zijn vriendelijkheid.

Quentin gaat verder met zijn tweede verhaal:

Ik was aan het werk op kantoor toen een leraar de vijfjarige Abd el Kader naar me toebacht. Zijn schoenen vielen uit elkaar: vol gaten en de zolen stonden

op het punt het te begeven. We 'repareren' vaak de versleten schoenen van de kinderen met behulp van lijm of wat dan ook. De schoenen van Abd el Kader waren echter niet te redden; klaar om weggegooid te worden! We hebben een zak met gebruikte schoenen maar er zat niets bij dat hem paste: een paar was te klein, een ander te groot en de schoenen van de juiste maat waren voor meisjes! Het was pijnlijk om de teleurstelling op het gezicht van Abd el Kader te zien. Juist op dat moment kwam er een Franse vrijwilligster binnen. Ze was net klaar met het helpen van andere kinderen met hun huiswerk. Toen ze het verhaal van Abd el Kader en zijn schoenen hoorde, bood ze spontaan en vrijgevig aan om met hem naar een nabijgelegen schoenwinkel te gaan voor een nieuw paar schoenen. Ik begeleidde hen. Toen we de winkel binnengingen was onze kleine vriend superblij toen hij de collectie schoenen zag. De verkoopster behandelde hem als een prins en vroeg hem om eerst dit paar schoenen te proberen en toen dat paar. Ze was een heel aardige vrouw en voor Abd El Kader was het zeker de eerste keer dat hij zo vriendelijk door een verkoper werd behandeld! Hij koos eindelijk een mooi paar rode sneakers. De verkoopster vertelde hem dat hij met die schoenen snel zou kunnen lopen. Hij was dolblij en bedankte de Franse vrijwilliger die de schoenen had betaald. Op weg terug naar de school besloot Abd el Kader om te rennen om te testen hoe snel hij dat wel zou kunnen! De ongeremde vreugde van een klein kind!

Quentin heeft tijdens zijn dienstverband met JRS de levens van verschillende mensen geraakt: kinderen, jongeren, ouderen, collega's en anderen. Op zijn beurt liet hij toe dat zijn hart beroerd werd door mensen zoals de vriendelijke verkoopster, de gulle Franse vrijwilligster, de gevoelige leraar, de empathische Ahmed de elektriciën, de blijde Abd el Kader het vluchtelingenkind en nog vele anderen.

De schilderachtige collage van pater Frans in het FVDL-centrum (zie het zomernummer van 'Jezuiteten', pag. 6; ze hing vlak voor Quentin's bureau) heeft hem misschien wel beïnvloed. Eén ding is echter overduidelijk, namelijk dat Quentin misschien de typische scholastiek van vandaag is die medeleven en toewijding verpersoonlijkt en ook de moed en nederigheid heeft om te zeggen: 'Zij hebben mijn hart geraakt.'

Cedric Prakash SJ, vertaling Wiggert Molenaar SJ

AMSTERDAM

We hebben met een zeer select groepje Ignatius gevierd in de De Lairesestraat 61. ✱ Jos Moons is vertrokken na een warm afscheid in Utrecht en in Amsterdam uitgezwaaid met een receptie voor de kerkbezoekers na een zondagsmis, en communistair met een etentje in het Eye. ✱ Ben Frie, de nieuwe rector van de kerk, en Toon Suffys, de nieuwe assistent van de rector, 'druppelen' geleidelijk aan binnen. ✱ Bart Beckers zit in de afrondende fase van zijn rectorship, dat op 1 oktober aan Ben Frie zal worden overgedragen. Op 1 november zal Bart vertrekken naar Melbourne, Australië, voor zijn tertiaat. ✱ Bart van Emmerik heeft in juni een boeiende tijd in Libanon gehad, waar hij het ILP (ignatiaans leiderschapsprogramma) heeft afgesloten. Voorafgaand is hij te gast geweest in een gemeenschap van Vlaamse zusters in een Palestijns vluchtelingenkamp. ✱ Ward Biemans is vanaf 1 augustus begonnen als studentenpastor aan de Tilburg School of Catholic Theology (TST) en de Fontys Hogeschool voor Theologie en Levensbeschouwing (FHTL), voor een dag in de week. Hij blijft verbonden aan het Ariënsinstituut en GCL. ✱ Paul Begheyn vierde het feest van Ignatius samen met zijn Poolse medebroeders in Krakau. Het grote aantal scholastieken en jonge jezuïeten daar werkte vitaliserend. Tijdens de week in hartje stad vond hij in een naburig antiquariaat een uitgave van de Franse jezuïet François Vavasseur, gedrukt in 1709 in Amsterdam. Een mooie aanvulling voor de collectie Nederlandse jesuitica in het Nederlands Instituut voor Jezuiteten Studies (NIJS). ✱ Verder was het rustig omdat men met vakantie was, retraite deed of begeleidde (zoals Nikolaas Sintobin, die in Parijs een triduum gaf aan 70 zusters) of zich voorbereidde op de laatste geloften zoals Ward.

ANTWERPEN

Romero-Loyola

In een huis als Romero blijven dienststreizen steeds aan de orde van de dag. Zo is Jan Stuyt in de eerste week van april naar de curie in Rome afgereisd om er de instructie over het beheer van tijdelijke goederen bij te wonen. Johan Verschuere heeft van april tot juni de laatste huisbezoeken afgerond: eerst de

trits in de Antwerpse binnenstad (Romero, Loyola, Agora) en dan Drongen. ✱ Maar ook de Europese dimensie liet zich weer gelden: van 16 tot 20 mei vergaderden hier de provinciaals van de Europese assistentie. ✱ Als gast mochten we hier onze Nederlandse medebroeder Mark Logtenberg begroeten. Hij studeert al twee jaar in Fordham University (Middle East Studies and History) en zet deze studie nog één jaar voort. Verder heeft Jan van de Poll zijn verblijf hier weer opgenomen met een korte onderbreking voor het begeleiden van de Geestelijke Oefeningen in Drongen. Michel Istas verbleef verscheidene weken onder ons. Hij verdiepte en verruimde onze kennis van de situatie in Kenia. Even kwam ook de kersverse provinciaal van Madagaskar langs: Fulgence Ratsimbazafy. ✱ Maar naast inkomende bewegingen waren er ook uitgaande. Jan Stuyt en Guido Dierickx bezochten ieder gedurende één week Schiermonnikoog om daar, in de kleine katholieke kapel, de diensten te verzorgen. Wiggert Molenaar reisde meer dan eens naar Texel, onder meer om er zijn familie te bezoeken. Ook de basisgemeenschap 'De Hooge Berkt' in Bergeijk is een geliefde bestemming om even aan de drukte van Antwerpen te ontsnappen: Wiggert Molenaar en Jan Stuyt gingen die weg. ✱ Johan Vanhoutte trekt regelmatig naar West-Vlaanderen om er zijn hoogbejaarde moeder te bezoeken. ✱ Met zijn allen zijn we op bezoek geweest bij onze kokkinnen, Patricia en Mina, in hun woning met ruime tuin in Pulderbos. Na een autorit in een fikse stortbui wachtte ons daar een weelderige, zonovergoten tafel. ✱ Voor de gasten die hier regelmatig om logies vragen is Paul Crab een toegewijde gastenpater. En Bob Mennes houdt het Loyolahuis technisch en het Romerohuis oenologisch op niveau. We zullen hem missen wanneer hij eenmaal verhuisd is.

BOECHOUT

Xaveriushuis in Capenberg

We missen Marc De la Marche. Het onverwacht heengaan van Marc heeft onze gemeenschap diep geraakt en velen met ons. De talrijke opkomst bij de uitvaart in Heverlee heeft dit getuigd. 'Amar y servir' zongen alle medebroeders op het einde van de dienst en die woorden tekenen het leven van Marc. Nog niet zo lang geleden ging hij nog voor bij de

uitvaart van Jean De Bruyn die tot de gemeenschap van Capenberg behoorde. ✱ Bob Albertijn heeft zijn actief leven in Heverlee moeten stop zetten en is nu in Capenberg. ✱ De waardering voor het buurtwerk van Theo Fonteyn werd opnieuw geuit met een volle bladzijde in Gazet van Antwerpen en een reportage op de Antwerpse televisie. ✱ Vakantie: Marc Van Nieuwenhove was in Oostenrijk en Maurits Delbaere in Nieuwpoort met de MRB en bij zijn zus.

BRUSSEL

Arrupe

De natuur is toevertrouwd aan de handen en de geest van mensen – zo staat geschreven. Onze kloostertuin met haar eeuwenoude platanen geraakte de laatste jaren overwoekerd met doornstruiken, wurgplanten en smeerwortels. Pater Charles Verhezen vond het welletjes. Deze jezuïet is namelijk begiftigd met groene vingers, een rijpe blik voor het schone en een teder hart voor rozen. Doch tegelijk treedt hij ijselijk genadeloos op tegen wildgroei en onmatigheid. Met religieuze gloed joeg hij de zeis erin. Met een zaag en een snoeimes van versterkt staal ging hij al dat baldadig uitzaaisel te lijf. De diepste wortels werden uitgerukt, ziek gebladerte ontmanteld en vruchtbare grond opnieuw blootgelegd. Verborgen schatten werden tot nu toe niet gevonden. Een glanzende bestelwagen, ten slotte, bracht fris groen en verse teelaarde. Thans geniet de toevallige voorbijganger al van een welriekend, cirkelvormig rozenperkje, een brevierpad van boomschors afgezoomd met rododendron, hortensia en geraniums. Over de prijs van een bezoekersticket wordt nog overlegd met de plantentuin van Meise. ✱ De overige huisgenoten slaan deze stichtende bedrijvigheid gade met stille bewondering. Elk heeft dan ook andere bezigheden. Onze minister, Ed Redeker, wijdt zich volledig toe aan de eredienst van het keukenaanrecht. Maar vergeet niet om zich zaterdagavond beschikbaar te stellen in de Brusselse kathedraal. Gasten blijven van overal toestromen en laten hun gemeente dankbetuigingen na. ✱ Het is bekend dat pater Jos Janssens zijn jeugdige energie verdeelt tussen studievertrek, de streek rond Koekelberg en de bibliotheek van de Bollandisten. Even keerde hij terug naar zijn geliefde Italië om, in de zomerse omstreken van Milaan, een zustercongregatie te

voorzien van geestelijk voedsel. Het was een nostalgisch weerzien met een land waar hij zo lang mocht vertoeven.

DRONGEN

Hurtado

Van Hurtado heeft u de laatste maanden niet veel gehoord. Ieder was druk bezig. ✱ Wauthier de Mahieu begeleidt veel mensen in hun geestelijk leven en bij Geestelijke Oefeningen. Hij blijft voor die vele mensen een rots in de branding. ✱ André Cnockaert geeft links en rechts, in binnen- en buitenland, retraites aan zusters en anderen. Hij is binnen de Oude Abdij verhuisd naar de C-vleugel, het vroegere noviciaat. ✱ Guido Vloemans probeert met veel goede moed van vijf parochies één geheel te maken. Hij verhuist naar Wondelgem Sint-Catharina. Hij zoekt om het voor de voedselbank en de armenzorg van Sint-Vincentius mogelijk te maken in de oude pastorie van de Maisstraat te blijven werken. ✱ Toon Suffys heeft ondertussen zijn werk als pastoor van H. Kerst - Muide - Meulestede afgesloten. De kerk van de Muide is met veel pijn in het hart eind juni voor de eredienst gesloten. In de kerk van H. Kerst waren tot half augustus restauratiewerken aan de fresco's van het hoogkoor. De grijze figuren hebben terug kleur gekregen. Op 'Open monumentendag' (10/09) zal iedereen de kerk kunnen bezoeken. Toon zal de voltooiing niet meer meemaken. Want hij is ondertussen verhuisd naar Amsterdam om er het team van de Krijtberg te versterken.

HEVERLEE

Jezuïetenhuis

In volle komkommertijd van de zomer, zitten de redacteurs van de huiskroniek achter hun computerscherm te wroeten om de kopij voor de herfst in te sturen over wat er in de lente in huis is gebeurd. Zouden ze ook niet beter ergens aan het Noordzeestrand of in het buitenland liggen luieren? Zo wil het nu eenmaal de hoofdredacteur en dat is wet. ✱ We hebben afscheid genomen van onze minister Bob Albertijn. Hij was reeds op rust in Capenberg. Hij werd half april weer opgenomen in Gashuisberg. De dokter oordeelde dat hij best voor langere tijd op rust zou gaan. Op 22 mei kreeg hij

zijn status voor Capenberg. Paul Van Looy vervangt hem als minister. Bij het afscheid werd Bob hartelijk in de bloemetjes gezet voor de vijf jaar dat hij met nooit aflatende toewijding mensen en huis heeft gediend. ✱ Jan Bekaert werd de tweede helft van mei weer opgenomen in het H. Hart Ziekenhuis. Bij het schrijven van de kroniek begin augustus was hij er weer. Ook Toon Ploem en Roger Lenaers verbleven een paar maal in het ziekenhuis. Onze mantelzorgers zijn flink bezet met het bezoeken van alle zieken. ✱ De eerste helft van april werd Jules De Graeve voor onderzoek naar het H. Hart Ziekenhuis gestuurd. Op 5 juli werd hij voor definitieve opname overgebracht naar het Woon- en Zorgcentrum van de Annunciaten in Heverlee. ✱ We hebben niet alleen onze zieken maar ook onze overlijdens. Eind april stierf de zus van Frans Feyen. Op 4 augustus overleed Josepha Van Doren, de zus van Aloys Van Doren. Ze was abdis en novicemeesteres van de Trappistinnenabdij van Brecht. ✱ Op 27 mei stierf onze medebroeder Marc Buysse in Kinshasa, zoals hij eigenlijk verlangde. Hij werd er ook begraven. Op 10 juni hielden we hier in Heverlee een dienst ter gedachtenis voor hem. ✱ Op 25 juli kwam als een donderslag het plotse overlijden van onze medebroeder Marc De la Marche. Op 1 augustus vierden we hier op een indringende wijze zijn uitvaart. Pater regionaal Johan Verschuere typeerde in zijn homilie Marc op een treffende wijze. Onze kerk zat vol tot in het portaal. ✱ Ondertussen lopen de pastorale activiteiten van onze nog actieven verder: Guy Borreman en Aimé De Vocht hebben hun retraites, Paul Van Looy geeft er nog zoveel als voor hem mogelijk is, Peter van Gool beweegt zich regelmatig in Brugge, Nederland en Duitsland, Fons Swinnen, Paul Degreef, Johan Cornelissen gaan her en der eucharistie vieren. En Heverlee is en blijft in de vakantieperiode een doorgangshuis. We zagen Eric Breye en Louis Franken uit Indië passeren, Marc Rotsaert op doorgang naar zijn bestemming in Oxford, Johan Allary en Michel Istas en ook meerdere bezoekers voor de gemeenschap Favre en voor de eigen huisgenoten. ✱ Op 26 juni trok een groot deel van de communiteit naar Drongen voor de provincie-barbecue. Jan Erkens, die overal zo graag bij is, kon niet mee. Een koppige kastdeur op zijn kamer liet zich uit haar hengsels trekken, Jan viel met de deur in zijn handen en brak zijn heup. Hospitaal en spoedoperatie. ✱ Van 30 juni tot 7 juli beleef-

den Toon Delporte, Wim Vandeputte, Wim Mercelis, Paul Dierickx en Flor Uytensprot heerlijke dagen in de MRB-vakantie. Verjaardagen zijn er in onze grote communiteit praktisch iedere week. Vermeldenswaard is dat Paul De Greef de 28e juni zich bij de club van de tachtigers heeft gevoegd. ✱ Onze overste Fons Swinnen begon minder goed te zien wat er allemaal in huis voorviel en dat is uiteraard niet zo gunstig. Dus operatie van cataract. Alles loopt nu weer in huis zoals het hoort. ✱ Op 15 juli zagen we tot onze verbazing hoe hier in onze tuin enkele tenten werden opgetrokken. We dachten dat er een klein rock-festival voor onze mensen zou plaatsvinden. ✱ Het ging echter over iets dooderstig. Vier verantwoordelijken en een vijftiental jonge leden van de Interdiocesane Jeugddienst Brugge, Hasselt en Vlaams Brabant kampeerden hier een tweetal dagen om elkaar beter te leren kennen en geloofsgesprekken te houden. Ze gebruikten samen met ons het middagmaal en lieten als dank een doos pralines achter. Ook Veronique, onze zondagshulp voor poort en afwas schonk ons voor haar verjaardag een vracht snoepgoed. Wat zijn die oudere paters en broeders toch snoepers. De snoeppater kan het weten. ✱ Jan Lambrecht heeft er dan toch maar een punt achter gezet. Een laatste verzamelwerk van artikels, waarin hij de zin en betekenis van het leven in de evangeliën commentarieert, verscheen onder de titel: 'In Search for Meaning'. We dronken er een borreltje op. ✱ Van 20 tot 27 juli hielden we voor de honkvaste thuisblijvers het huis-quindeën. Verschillende activiteiten werden georganiseerd. Alle karretjes werden gemobiliseerd voor een tuinwandeling met uitleg over alle boomsoorten in ons park. Ondertussen nam Philip Debruyne de meest merkwaardige foto's van de deelnemers. Onvoorstelbaar welke hoeden en andere kledingstukken tevoorschijn kwamen. ✱ Voor de liefhebbers was er een uitstap naar de Zoete Waters. We zijn niet goed te weten gekomen in welke cafés ze zijn blijven hangen. ✱ Het personeel verzorgde als slot een barbecue waarop iedereen was uitgenodigd, zelfs onze oudste Cyriel Van Doorselaer die van zichzelf beweert dat hij 107 is. ✱ We vierden tot slot het Ignatiusfeest met heel wat genodigden. Onze dokter Marc Desmet, overste van de Lessiusgemeenschap in hartje Leuven, hield een heel mooie homilie over ons jezuïet zijn. ✱ Ondertussen wordt er ook aan

de technische zijde van het huis hard gewerkt. De voortuin was wekenlang doorploegd met een diepe greppel voor het trekken van nieuwe toevoerkabels voor elektriciteit, geëist door de maatschappij. Een nieuwe laag-en hoogspanningscabine werd geïnstalleerd en alle schakelkasten in de gangen moeten stuk voor stuk vervangen worden. ✱ En in de keuken zijn ze doodgelukkig met een nieuwe veelzijdige 'Steamer'. De koks bakken er zelfs lekker brood mee.

MECHELEN

Huis Leliëndaal

Als je deze regels leest zou Frans Mistiaen na zeven maanden hospitalisatie, opnieuw bij ons moeten zijn. Wat een parcours heeft hij niet afgelegd. Zijn medebroeders en de vele vrienden die hem trouw bezochten, leefden over berg en dal met hem mee. Wie zich tijdens zijn afwezigheid liturgisch heel verdienstelijk heeft gemaakt, is Ben Stoffels. Een huisgenoot merkte op dat hij op zijn best preekt als hij niets heeft voorbereid! ✱ Intussen is onze communiteit eindelijk compleet. Marc Lindeijer heet de nieuwe aanwinst. Marc gaat de Bollandisten in Brussel helpen om de fictieve van de reële heiligen te onderscheiden. Hij is ook een aanwinst voor onze kookploeg die onder leiding staat van onze culinaire expert Jos Alaerts. Wie zich ook bij de kookploeg voegde is Pieter-Paul Lembrechts. Totaal gratis trouwens want hij eet zelf niet van de lekkere spijzen die hij ons voorzet. ✱ Georges Cerfontaine, onze krasse negentiger, loopt al fluitend en neuriënd door het huis. Tonny Cornoedus heeft zijn handen vol om de noodlijdende vrienden van Marc De la Marche op te vangen. Leo de Weerdt kent intussen de Vlaamse gevangenissen van binnen en van buiten. ✱ Eind augustus zouden een veertiental 'niet begeleide vluchtelingen' hun intrek moeten nemen in de vernieuwde gebouwen van Kerk en Wereld. Ofschoon we niet direct betrokken zijn bij de opvang, zal het een hele aanpassing zijn, maar onze gemeenschap heeft wat opvang betreft een goede traditie. ✱ De schrijver dezes bekeek het allemaal en 'zag dat het goed was'!

NIJMEGEN

St. Jan Berchmans

In deze afgelopen periode hadden we - anders dan in de vorige - geen honderdjarigen te vieren. Maar er is weer voldoende gebeurd in ons huis. Op het gebruikelijke front van de lezingen hadden we twee opmerkelijke optredens: Eerder had Rob Polet een lezing gehouden over Sint Franciscus in de muziek. Op 24 mei kwam Dionne Polet-Brussee - zijn vrouw - een prachtige lezing houden over Poulenc. Ondersteund door muziekfragmenten - van CD en zelf gezongen, op piano begeleid door haar man - illustreerde zij hoe Poulenc inspiratie vond in zijn geloof en daaraan uiting gaf in zijn muziek. Een tweede lezing werd verzorgd door 'onze eigen' Mathé Prick, die ons een inzicht gaf in de rijkdom van de geschiedenis van Nijmeegs zilver. Bij de vaste activiteiten kwamen ook weer de filmbijeenkomsten voor. Na Simon Reeve's reizen langs heilige rivieren, zijn wij nu bezig om Abraham Kuypers achterna te reizen rond de Middellandse Zee. De gereformeerde politicus en theoloog reisde in 1905 - na als minister-president de verkiezingen te hebben verloren - negen maanden door de landen die de 'Oude Wereldzee' omringen, onder meer om de opkomst van de islam te onderzoeken. De documentaires die wij nu zien, tonen ons botsende culturen en religies toen en nu. Een andere vaste activiteit - het schilderen en boetsen - bezorgde ons een bijzondere middag: Het werk van onze huisgenoten Herman Peters, Willie Rams en Joop Schaeffer is te zien in onze refter, na een goedbezochte opening van de tentoonstelling ervan met een drankje en een hapje. ✱ Nooit standaard zijn onze uitstapjes. Ons bezoek aan Ouwehands Dierenpark - met zijn panda's, apen en tijgers - leverde een mooi contrast op: slecht weer maar een uitstekende stemming. De traditionele 'Lentetocht' bracht ons dit keer naar het Kurhaus-museum in Kleve, waar we een boeiende tentoonstelling van moderne kunst zagen en genoten van de beelden en portretten van Mataré (en van koffie met gebak, natuurlijk). Maar het piece-de-résistance van het activiteitenprogramma was - zoals ieder jaar - de ThemawEEK. Dit keer stond Latijns-Amerika in de schijnwerpers, met in één van de hoofdrollen een hoogte- en dieptepunt van onze eigen jezuïetengeschiedenis. Wij keken naar de film *The Mission* over het einde van de reducties, en luisterden de volgende dag naar een inspirerende lezing

van Vera Gianotten. Zij heeft lang in Bolivia en Peru gewerkt, en was samen met haar man instrumenteel in de geslaagde poging om anonieme partituren met jezuïetenbarok uitgegeven te krijgen en te laten horen aan een breder publiek. Haar lezing gaf ons een indruk van het land Bolivia en de geschiedenis van de reducties daar, en muziekmomenten (onder andere een registratie van een concert van de indianen van de parochie van San Ignacio de Moxos in de Krijtberg) ontroerden ons met de kracht en de levendigheid van de muziek die daar vandaag komt. Maar er was meer muziek. Een koor en een zanger/gitarist luisterden twee avonden op. En de week werd als altijd afgesloten met een kennisquiz, die - afwisselend met humor en met het mes op tafel gestreden - tot een als altijd verrassend einde kwam. Een fantastisch en gevarieerd buffet met tal van Latijns-Amerikaanse gerechten vormde het succesvolle slot waar onze koks borg voor staan. Het was weer een mooie themawEEK. ✱ Een geheel ander terrein van activiteit is het bestuur van ons huis. En ook op dat terrein gebeurde er veel. Eduard Kimman nam na jaren van goede dienst afscheid als voorzitter van het bestuur en werd vervangen door Theo van Drunen. In de afgelopen jaren werd de aandacht van het bestuur vooral door de nieuwbouw van Aqua Viva en de aanstaande verhuizing opgeslokt. Nu kan het bestuurswerk zich richten op de interne organisatie van ons huis en de verdere toekomst

ervan. In ons nieuwe gebouw moet deels anders gewerkt worden, en dat stelt ook nieuwe en andere vragen aan onze interne organisatie. Bovendien zijn we aan het zoeken naar een nieuwe directeur en een nieuwe zorgmanager. We worden bij deze kwesties geholpen door de inzichten van een extern organisatiebureau van wie wij advies inwonen. ✱ Meer alledaags is de vernieuwing van ons terras met nieuw meubilair en parasols. Helaas beperkt het verloop van de zomer het gebruik ervan. Nooit alledaags wordt het wegvallen van bewoners. Wij hebben in de eerste helft van dit jaar een relatief groot aantal huisgenoten moeten begraven. Zo namen wij in de afgelopen periode zowel afscheid van onze medebroeders Dirk Bruggeman, Wil Redeker en Louk Velthuyse, als van een aantal communiteitsgenoten van andere ordes en congregaties. Gelukkig wordt ons huis ook verrijkt met nieuwe bewoners. Hans Koenen verhuisde vanuit Arnhem hierheen. En Bert ten Berge, Peter de Ruiter en Gerard Wilkens zijn na de sluiting van Delft lid geworden van onze communiteit. Maar er ging ook een Amsterdammer terug naar Amsterdam. Ben Frie, die eerder minister was van ons huis en het afgelopen jaar veel voor ons betekend heeft rond de verhuizing, ging naar de hoofdstad om rector van de Krijtberg te gaan worden. Wij namen afscheid van hem op het feest van Ignatius, waarop hij voor ons voorging.

'Leven in harmonie', een audio-retraite over onze relaties met de schepping, met elkaar en met God. Je kunt ze beluisteren via www.biddenonderweg.org of via de app van Bidden Onderweg.

Een oosters christen te midden van de islam

Victor Assouad SJ (* 1959) is een Syrische jezuïet die tot voor kort in Libanon woonde. In januari jongstleden is hij benoemd tot assistent van de algemene overste, pater Sosa, voor West-Europa in Rome. Hij schrijft over zijn ervaringen met de islam.

'Ik ben wat je noemt een 'christen van het oosten'; behoor tot de christenen die sinds de opkomst van de islam in de Arabische wereld leven te midden van moslims. In de afgelopen veertien eeuwen hebben we van alles meegemaakt: van de meest vreedzame situaties tot de heftigste conflicten. Dat heeft gezorgd voor een cultuur waarin wij geleerd hebben met wijsheid en wederzijdse aanpassing met elkaar samen te leven.

Sinds een aantal jaren trekt de radicale vleugel van islam de meeste aandacht. Gezien de gebeurtenissen in de Arabische wereld, in Europa en verder, ziet men tegenwoordig praktisch in elke moslim een mogelijke terrorist, wat aangewakkerd wordt door de aandacht van de media.

Bij de opkomst van fundamentalistische groeperingen (zoals Al Qaida en IS) is het vooral de moslimbevolking zelf die daar het eerst mee te maken krijgt. Het zou trouwens interessant zijn zich af te vragen hoe en waarom die groeperingen ontstaan. Hoe dan ook, deze groeperingen leggen een radicale interpretatie op van de moslimwetgeving (Sharia); zij dient koste wat het kost door iedereen integraal te worden onderschreven. Wie daartoe niet bereid is, wordt gewelddadig onderdrukt en meedogenloos gestraft. Die omstandigheden maken het voor christenen uiterst zorgelijk en gevaarlijk. Er zit voor hen niets anders op om zich te bekeren tot de islam, of om te vluchten. Soms worden ze gedood of gerekend tot de zogeheten 'dhimmis': dan moeten ze zich voegen in een soort 'beschermde status', waarbij ze gedwongen worden een speciale belasting te betalen en zich te houden aan uiterst strikte gedragsregels.

Vrede en gematigdheid

De vraag is of het fundamentalisme wel een juist beeld geeft van de islam en de moslims. Laten we eerst opmerken dat alle godsdiensten en ideologieën periodes doormaken waarin ze worden geleid tot fundamentalisme en daar ook inderdaad toe overgaan. Dat is niet alleen eigen aan de islam. De meeste moslims zien de islam als een godsdienst van vrede. Dat is nog te horen in het woord 'islam', dat onderwerping (aan God) betekent. Alle soera's van de Koran beginnen met hetzelfde vers: 'In naam van God, de barmhartige en erbarmende...' Gelovig moslim-zijn houdt in dat je je onderwerpt aan God en aan de vrede met je naaste. Trouwens, de meeste moslims willen bij uitstek de islam als een godsdienst van de gematigdheid beleven. De moslimwetgeving, de sharia, zoekt juist een evenwichtige aanpassing aan de menselijke mogelijkheden die nu eenmaal beperkt en kwetsbaar zijn. De regels voor gebed, vasten en aalmoezen, alsmede de huwelijksvoorschriften willen het juiste midden vinden zodat een moslim een evenwichtig leven kan leiden, dat leidt tot geluk voor zichzelf en tot vrede met anderen. In de ogen van de moslims zijn de leefregels van de christenen veel te veeleisend en te weinig aangepast aan wat een mens aan kan. Zelfs als ze er bewondering voor kunnen opbrengen, vragen ze zich of hoe je aan iemand die je op ene wang slaat, de andere kunt toekeren. Hoe kun je liefde tot je vijand preken? Hoe kan iemand beloven zich een leven te lang te houden aan seksuele onthouding?

Als moslims bedenkingen hebben ten aanzien van de christelijke leer, dan betreft dat met name de Drievuldigheid: die zien zij als een vorm van poly-

theïsme. Of de incarnatie: die volgens hen een ontkenning is van Gods transcendentie. Maar daar staat tegenover dat zij een hoge dunk hebben van christelijke waarden en deugden zoals: geloof, hoop en liefde. Zij hebben diep respect voor christenen die oprecht vanuit hun geloof leven. Zij komen graag en dikwijls in hun instellingen, zoals zieken- en verzorgingshuizen, scholen en universiteiten. En ze zijn maar wat trots dat ze daar gewoon toegang toe hebben. Ze kijken hoog op naar de 'gewijde' mensen, de mannelijke en vrouwelijke religieuzen. Die geven ze hun vertrouwen zonder enig voorbehoud, en noemen ze zelfs 'engelachtige mensen'. Kortom, als christenen en moslims in de Arabische wereld zo'n lange tijd als goede burens konden samenleven, kwam dat vooral door het feit dat ze elk geworteld stonden in hun eigen wel omschreven identiteit. Zij konden samen arbeid verrichten, vriendschap sluiten, gezamenlijke projecten ondernemen, telkens met wederzijdse erkenning voor en eerbiediging van de onderlinge verschillen. Die waren voor ieder persoonlijk gebaseerd op huwelijk, familie en traditie. Er was dus geen sprake van assimilatie of smeltkroes, maar van waardering en respect voor elkaars identiteit. Juist door met elkaar om te gaan haalden ze het beste in zichzelf naar boven vanuit de eigen identiteit. Door de onderlinge omgang werden de moslims betere moslims en de christenen betere christenen.

Gastvrijheid en respect

Een van de meest essentiële kwaliteiten van de moslim is zijn gastvrijheid. Waarschijnlijk te danken aan het feit dat de islam uit de woestijn is voortgekomen. Voor de moslim is gastvrijheid een heilige plicht. Hij zal een gast die langskomt nooit voedsel of onderdak weigeren. Van de weeromstuit: als men een moslim gastvrij ontvangt, zal men hem des te gemakkelijker voor zich winnen. Hij is zeer gevoelig voor blijken van aandacht en respect en omgekeerd kan hij het niet hebben als men hem wantrouwend of afwijzend bejegt.

Wat zich thans in Europa afspeelt ten aanzien van de moslims die er vanuit hun land in oorlog een goed heenkomen hoopten te vinden, is zo gezien kenmerkend. Als de moslim zich geaccepteerd, erkend en gerespecteerd voelt om wat hij is, dan zal hij dat beantwoorden met erkentelijkheid en

verregaande trouw. Het Westen treedt tegenwoordig de islam tegemoet met angst en wantrouwen. Maar het is goed te beseffen dat dat op de eerste plaats precies de gevoelens zijn van de islam jegens het Westen. Gezien de technologische voor- sprong van de westerse wereld voelt de islam een grote achterstand in ontwikkeling. En die is niet een-twee-drie in te halen. Jegens het Westen voelt de moslim tegelijk fascinatie en afwijzing. Hij zou willen profiteren van die voorsprong, maar is bang daarmee zijn ziel te verliezen, vooral vanwege het morele verval dat hij overal in het Westen waarneemt. Daarom verhardt hij zich, lijkt zijn eigen levenswijze te willen opleggen of laat zich verleiden tot radicalisme.

Kortom: welke houding zou het Westen moeten aannemen jegens de islam? Verdraagzaamheid is in onze dagen geboden. Maar wat houdt die opstelling precies in en hoe zal ze worden opgevat door de moslims? Het gevaar zit erin dat zij zal worden uitgelegd als een vorm van passieve acceptatie, om niet te zeggen onverschilligheid. Het lijkt mij beter uit te gaan van respect. Dat werkt beter en veronderstelt een zekere ethiek in de onderlinge betrekkingen, evenals een oprechte belangstelling voor de ander. Gezien de identiteitscrisis waar de islam sinds een paar eeuwen doorheen gaat, zou het Westen bovendien een kader en geschikte middelen kunnen bieden die gelovige moslims zouden helpen hun godsdienst in alle vrijheid te heroverwinnen, met alle rechtlijnigheid die daarbij hoort. Dat is in de huidige omstandigheden onmogelijk in de Arabische landen. Daar wordt elke serieuze poging van analyse en kritische reflectie in de kiem gesmoord.

Dat betekent dat de westerse mensen om te beginnen een minder arrogante houding zouden moeten aannemen. Als ze de islam en de moslims zouden helpen om het beste van hun erfgoed te herontdekken, om de inhoud van hun beschaving opnieuw tot bloei te brengen en om hun creativiteit opnieuw aan te spreken, zouden ze hen daarmee stimuleren om hun zelfvertrouwen te her vinden en in gezamenlijkheid met anderen op te trekken.'

Victor Assouad SJ

Pater Dirk Bruggeman
(1927-2017)

Dirk werd in 1927 geboren in Voorburg, als oudste van een gezin van zeven kinderen. Zijn vader was docent op een middelbare school. Het lager onderwijs volgde Dirk aan de Vrije School in Den Haag, onderwijs dat goed aansloot bij de fijngevoelige, artistieke en intelligente jongen die hij was. Middelbaar onderwijs volgde Dirk aan de Duitse School in Den Haag en Arnhem, een gevolg van het feit dat zijn ouders hadden gekozen voor de NSB. Kind te zijn van 'foute ouders' heeft een levenslange claim op hem gelegd, die er voor zorgde dat hij nooit op de voorgrond trad en zich zeer bescheiden opstelde. Pas veel later durfde hij er openlijk over te spreken. Zijn vader stierf drie weken na het einde van de oorlog en Dirk ging, na het behalen van praktijkdiploma's in boekhouden en handelscorrespondentie werken als boekhouder. Het hele gezin was in 1948 katholiek geworden, een weldadige ervaring die Dirk er toe bracht om in 1951 in te

treden bij de jezuïeten. Hij werd op 31 juli 1961 priester gewijd. Na zijn priesterwijding werkte Dirk als pastor in de basiszielzorg in Nijmegen, Amsterdam en Den Haag. Van 1978 tot 1990 was Dirk pastoor in Lisse, waar hij geliefd was vanwege zijn bescheidenheid, zijn luisterend oor en zijn eenvoudige omgang met kinderen. Daar kon hij ook zijn intellectuele en artistieke kwaliteiten gebruiken bij het vormen van pastoraal kader in de Pastorale School.

In 1991 verhuisde Dirk weer naar Den Haag, waar hij werkzaam was op het economaat van de jezuïeten en assisteerde in verscheidene parochies. In 2005 verhuisde hij naar Nijmegen. In die tijd begon hij ook openlijk met het verwerken van zijn oorlogsverleden in de Werkgroep Herkenning, door lezingen te houden voor de radio en op scholen. Dirk verdiepte zich in filosofisch werk, verkende de artistieke mogelijkheden van de computer, hij speelde blokfluit en dwarsfluit, dirigeerde en kende vele verhalen. Hij tekende en schreef verhalen en gedichten. In zijn familie was hij geliefd bij neefjes en nichtjes, hij ging met broers en zussen op avontuurlijke vakanties en maakte liederen bij belangrijke gebeurtenissen in de familie. De laatste jaren ging hij lichamelijk en geestelijk zodanig achteruit dat er een einde kwam op 13 juli, na een ziekbed van enkele dagen.

Pater Marc Buysse
(1938-2017)

Marc Buysse werd geboren op 21 april 1938 in Kluizen als jongste van vijf kinderen. Na zijn jaren op het Aalsterse jezuïetencollege trad hij in het noviciaat van Drongen waar hij zijn eerste geloften uitsprak op 8 september 1958. Na drie jaren filosofie volgde een 'regentie' die vier jaren zou duren. Eerst in het westen van Congo, in het nieuwe college van Kingunda, en vervolgens in het oosten, in het college van Bukavu. Kingunda ligt in de Kwango-missie. Aan haar bevolking zou hij zijn hart verpanden. Zijn vier jaren theologie bracht hij door in Heverlee waar hij op 27 juli 1968 priester werd gewijd. Het jaar daarna keerde Marc terug naar Kasongo-Lunda. Tot 1987 verbleef hij daar als rondtrekkend broussepater en vanaf 1979 ook als pastoor. Opdracht na opdracht kreeg hij in het bisdom Popokabaka: van 1987 tot 1990 pastoor van Panzi, daarna opnieuw pastoor in Kasongo-Lunda. Om van 2004 tot 2010 opnieuw pastoor te worden in Kingunda.

Als laatste actieve Vlaamse jezuïet in dat bisdom was hij erop bedacht zijn zending door te geven aan Congolese kandidaten die zich wilden wijden aan afgelegen dorpen en basisgemeenschappen. Dat is voor de Congolese vrijwilligers nog minder vanzelfsprekend dan het ooit was voor de Vlaamse. Marc was een gelukkig man. Het was een plezier om hem te ontmoeten met zijn glimlach en zijn optimisme. Minder goed ging het met zijn gezondheid. Tussen 2010 en 2016 moest hij drie maal naar Leuven voor medische zorgen. Maar definitief in Heverlee blijven? Dat was Marc niet goed kennen. In 2016 keerde hij terug naar Congo, naar het retraitshuis van Kimwenza nabij Kinshasa. Voor een aangepaste verzorging verbleef hij echter in het zorgcentrum Servico waar vele vrienden hem kwamen bezoeken. Rustig overleed hij daar op 27 mei 2017.

Pater Marc De la Marche
(1937 - 2017)

Marc De la Marche werd geboren in Wetteren (Oost Vlaanderen) op 25 november 1937. Hij doorliep de laatste drie jaren van de Latijns-Griekse humaniora in het Sint-Jozefscollege van Aalst. Op 10 september 1955 is hij ingetreden in het noviciaat van Drongen. In 1971 behaalde hij het licentiediploma in de klassieke filologie. Aan deze briljante student werd voorgesteld voor een doctoraat te gaan. Maar daartoe voelde hij zich niet geroepen. Dat intellectuele werk kon volgens hem

gemakkelijk tot zelfgenoegzaamheid leiden. Dat zegt iets over de hunker naar geestelijke en materiële eenvoud. In een eerste fase van zijn levensloop legde hij zich vooral toe op het collegewerk. Eerst drie jaar als leraar in Turnhout en later, na zijn theologiestudie en zijn priesterwijding in Heverlee (27 juli 1968) als leraar en als directeur in Brussel. Tijdens de tweede fase heeft hij zich gewijd aan de vorming van jongeren, dikwijls als overste. Zo heeft hij op vele adressen gewoond, in Leuven, in Brussel, opnieuw in Leuven (de Lei, het Smolderplein, de Windmolenveldstraat), in Mechelen, in Brugge, in Brussel (als provinciaal van 1993 tot 1999), opnieuw in Brugge en ten slotte, onder andere als medewerker van Kerk en Wereld, in Mechelen (2000-2016). In 2016 werd hij nog bereid gevonden om overste te worden van zijn bejaarde confraters in Capenberg, Boechout. Daar is hij plots overleden op 25 juli 2017. Stilaan ging Marc zich meer toeleggen op begeleiding:

bijvoorbeeld als geestelijk directeur in het Johannes XXIII seminarie (Leuven 1984-1991), als novicemeester (1999-2000). Dankzij Marriage Encounter en dankzij een dieper inzicht in de Geestelijke Oefeningen leerde hij luisteren, maakte hij een geestelijke rijping door die de bewondering wekte van zijn omgeving. Zoals verwacht was tijdens de uitvaart in Heverlee de kerk te klein.

Broeder Wil Redeker
(1935-2017)

Wil Redeker werd geboren op 20 januari 1935 in Venhuizen als middelste kind in een groot gezin. Na de lagere school volgde hij een opleiding tot huisschilder. Op 18 september 1952 begon hij als postulant in Grave en een half jaar later trad hij als broeder in. Na zijn geloften was Wil in vele huizen werkzaam als schilder, maar ook als koster, ziekenbroeder, portier, reftermeester en in de linnenkamer. Aan die wat chaotische tijd kwam in 1967 een einde. Toen kreeg Wil een functie in het secretariaat en de

bibliotheek van de pas opgerichte Katholieke Theologische Hogeschool Amsterdam (KTHA). Die functie zou hij gedurende 32 jaar blijven vervullen.

Aanvankelijk woonde hij met de scholastieken in een van de studentenhuizen, later in het huis van de professoren en ten slotte in het Ignatius College. Na zijn pensionering werkte hij nog enige tijd als portier in de pastorie van de Krijtberg. In 2000 verhuisde hij naar Nijmegen.

De gezondheid van Wil was niet geweldig. Hij leed aan verschillende kwalen en na een mislukte behandeling van zijn bloedvaten was een van zijn benen verlamd. Daardoor kon hij niet meer gewoon lopen en was hij voortaan aan zijn rolstoel gebonden. Lange tijd bood een scootmobiel uitkomst: iedere middag door weer en wind ging Wil naar buiten, maar toen dat niet meer ging was hij voor zijn mobiliteit geheel van anderen afhankelijk. Niets wees op 25 mei, Hemelvaartsdag, op het naderende einde. Hij was nog gewoon naar de Eucharistieviering geweest, had meegegeten aan tafel, had 's middags van de zon genoten op zijn balkon, en had de verpleegster die hem daar gebracht had later nog speciaal daarvoor bedankt. 's Avonds voelde hij zich niet zo lekker en ging wat vroeger naar bed. Enige uren later vond men hem dood in bed. Zijn onverwacht overlijden was een schok voor allen in huis.

Pater Louk Velthuyse
(1926-2017)

Louk werd geboren in Kloetinge op Zuid Beveland, maar het gezin verhuisde al spoedig naar Scheveningen en weer later naar Bussum. De middelbare school volgde Louk in het Missiehuis in Driehuis-Velsen en toen dat tijdens de oorlog werd gesloten vervolgde hij zijn opleiding aan het Ignatius College in Amsterdam. Enkele dagen na de oorlog, op 25 mei 1945, trad hij in bij de jezuïeten in Grave. Na de studie filosofie in Nijmegen werd Louk naar Indonesië gezonden als missionaris. Hij werd surveillant en leraar Duits, eerst in Yogyakarta en vervolgens in Jakarta. Voor de studie theologie keerde hij terug naar Nederland en werd hij priester gewijd in Maastricht. In 1957 vertrok hij weer naar Indonesië en werd weer leraar aan het Kolese Kanisius in Jakarta. Omdat het tropisch klimaat te zwaar voor hem werd keerde Louk in 1972 voorgoed terug naar Nederland. Hij werd pastor in de basiszielzorg in achtereenvolgens Zwijndrecht,

Alkmaar en in de jezuïetenparochie van Utrecht. In 1980 vroeg de toenmalige provinciaal hem als socius en verhuisde Louk naar Den Haag, waar hij tot 2012 met veel plezier zou blijven wonen. Tien jaar was hij socius en secretaris voor drie provinciaals. Daarnaast was hij part-time pastor in de parochie van de Heilige Familie. Als hobby verzorgde hij met groot succes de tuin achter het provinciaal. Toen het provinciaal in 2012 werd gesloten verhuisde Louk met tegenzin naar het Berchmanianum in Nijmegen. Na een val in 2015 waarbij Louk zijn been brak ging zijn lichamelijke gezondheid achteruit, maar geestelijk bleef hij scherp tot het einde toe. Louk had oog voor wat anderen nodig hadden en hij hielp waar hij kon. Hij had belangstelling voor waar anderen mee bezig waren en was gul met complimenten. Maar hij was niet naïef en hij durfde kritische vragen te stellen aan zichzelf en aan anderen, scherp, uitdagend, maar met veel understatement en humor. Toen duidelijk werd dat het einde naderde wachtte hij rustig de dood af, zittend in zijn stoel. Hij stierf in de ochtend van 28 juni.

Broeder Gérard Vervoort
(1932-2017)

Gérard werd op 18 september 1932 geboren in Oirschot, in een gezin van zeven kinderen. Zijn vader was zadelmaker. Na de Lagere School ging Gérard naar de MULO en behaalde hij zijn middenstandsdiploma. Daarna werkte hij twee jaren als bakker. Tijdens een retraite voelde

Gérard zich geroepen om broeder te worden en niet lang daarna begon hij aan het postulaat in Grave. In september 1952 trad hij in als novice. Na zijn geloften bleef Gérard 10 jaar in Grave als kleermaker en portier, gevolgd door enige jaren in Nijmegen en Venlo. In 1968 verhuisde Gérard naar het Aloysius College in Den Haag. Daar bleef hij 30 jaar. Hij werkte daar als portier, kleermaker en elektricien.

Maar zijn hoofdtaak lag al spoedig buiten het college. Vanaf 1969 werkte Gérard als instructeur van de pony-rijsschool 'Moedig Voorwaarts' aan de rand van Leiden. De eerste tijd gebeurde dat in zijn vrije tijd, maar al spoedig werd dit zijn voornaamste taak en werkte hij bijna dagelijks van 7 tot 7 op de rijsschool, niet alleen als instructeur, maar ook voor het onderhoud. Daarnaast behield hij ook nog enkele taken op het college. Deze jaren als instructeur zijn waarschijnlijk de mooiste jaren van zijn leven geweest. De rijsschool was gericht op gehandicapte kinderen, die hij leerde om zelfstandig paard te rijden, wat

voor hen een enorme psychologische en therapeutische waarde had. Deze taak mocht hij vervullen tot 1989. Toen was zijn aanwezigheid weer zo nodig in het college, dat hij alleen nog maar sporadisch kon helpen in de manege en bij ruiterskampen. In 1998 verhuisde Gérard naar het Berchmanianum, waar hij de laatste 20 jaar van zijn leven zou doorbrengen. De ziekte van Parkinson en zware diabetes waren een beproeving voor hem, maar hij verdroeg het zonder klacht. Jarenlang verzorgde hij de recreatie 's middags en 's avonds, met bijzondere aandacht voor gehandicapte medebewoners. In januari 2015 kreeg Gérard zelf een hersenbloeding en werd hij half verlamd, zodat hij van toen af aan zijn rolstoel gekluisterd was. Ook dat droeg hij zonder

klagen en vol levenslust; zijn handicap had hem het plezier in het leven niet ontnomen. De dood overviel hem onverwachts. In de vroege ochtend van 29 april stierf hij aan een longontsteking.

Het levensmotto van Gérard hing met vergeelde letters geschreven in een schilderijtje aan de muur van zijn kamer: *dan alleen is het gelukkig leven, dan alleen is het leven zoet, wanneer men stil en ongedwongen alles voor elkander doet.*

ACTUALITEITEN

Op zaterdag 9 september is Wouter Blesgraaf SJ priester gewijd in een eucharistieviering waarbij kardinaal De Kesel voorging. In het volgende nummer van 'Jezuïeten' wordt hier uitgebreider bij stilgestaan.

FOTO: PHILIP DEBRUYNE SJ

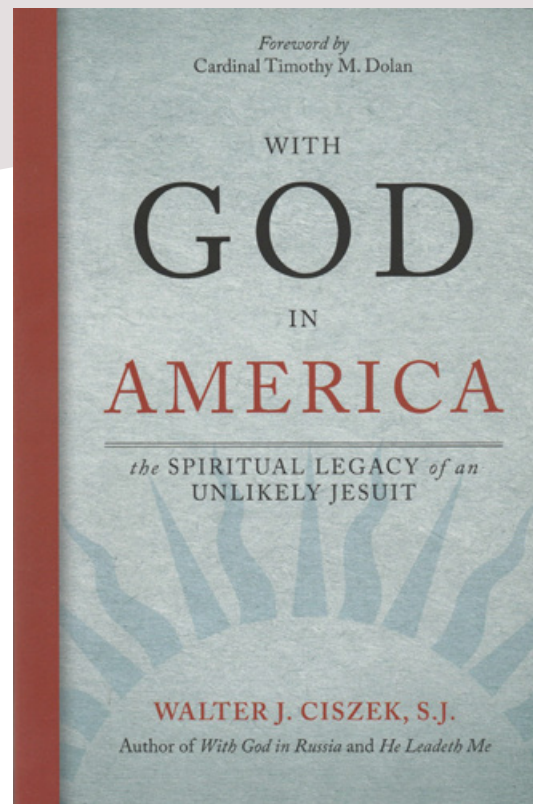
Met God in Amerika Het geestelijk erfgoed van een uitzonderlijke jezuïet

In de Verenigde Staten heeft het boek van Walter Ciszek SJ, geredigeerd door Marc Lindeijer SJ, de Independent press award ontvangen in de categorie Biografieën. Dit Engelstalige boek is een collectie van artikelen, retraite-inleidingen en brieven van pater Ciszek en bevat tevens interviews met mensen die hem persoonlijk hebben gekend.

Pater Walter Ciszek (1904-1984), een Amerikaanse jezuïet, bracht 23 jaar door in verschillende gevangnissen en werkkampen in de Sovjet-Unie. Bij zijn terugkeer in de Verenigde Staten in 1963 ontving hij een zending als retraitebegeleider en geestelijk leidsman aan Fordham University in New York. Hij is de auteur van *With God in Russia* en *He Leadeth Me* en is een van de meest uitzonderlijke schrijvers van geestelijke werken van de tweede helft van de twintigste eeuw. *With God in Russia* gaat over zijn lange gevangenschap in Rusland. In *He Leadeth Me* vertelt pater Ciszek over de geestelijke lessen die hij in die periode leerde. In *With God in America* wordt het verhaal vervolgd, vanaf zijn terugkeer in de Verenigde Staten tot aan zijn dood. In 1988 is het proces voor zijn heiligverklaring begonnen. Hij is een dienaar Gods, de eerste titel voor een eventuele zaligverklaring, die blijk geeft van een bij uitstek deugdzaam leven.

Wanneer je het boek leest, dan lijkt het alsof je zit en praat met een heilige, alsof je een retraite bij hem volgt, waarin hij meditatie aanreikt en tevens een ontspannen en vertrouwd gesprek met je aangaat. Het steeds weer terugkerende thema is het naderbij komen bij God. De levensles, die pater Ciszek uit eigen ervaring heeft geleerd, komt neer op een nederig, eenvoudig en regelmatig terugkeren bij God, jezelf aanbieden aan Hem en zijn wil zoeken, hier en nu, in het bijzonder als het moeilijk gaat. Hoewel deze les basaal lijkt, laat het boek de diepte ervan zien. Bladzijde na bladzijde bemoedigt pater Ciszek de lezer om zich deze levensles langzaam maar zeker eigen te maken, op ieder moment.

Voor mij is een van de mooiste dingen uit het boek de opname van het Gebed om overgave, samengesteld door de *Father Walter Ciszek Prayer League* en geba-

seerd op het geschreven werk van pater Ciszek. Het gebed is een kernachtige samenvatting van pater Ciszek's leer over de overgave aan Gods wil. Het is de moeite waard om het uit het hoofd te leren en kan ook gebruikt worden als een bron voor meditatief gebed. Het begint als volgt:

'Heer Jezus Christus, ik vraag om de genade om de droefheid in mijn hart te aanvaarden als uw wil voor mij op dit moment. Ik offer het, in eenheid met uw lijden, ten behoeve van diegenen die uw bevrijdende genade het meest nodig hebben. Ik geef mijzelf over aan de wil van uw Vader en ik vraag U om mij te helpen om door te gaan met de volgende taak die U mij hebt toevertrouwd.'

William Bloomfield,
bewerking Ward Biemans SJ

Walter J. Ciszek - *With God in America. The Spiritual Legacy of an Unlikely Jesuit*. Loyola Press, 2016, 264 pag. Voor meer informatie over het proces van heiligverklaring van pater Ciszek: www.ciszek.org.

Hans Putman SJ: De ware vreugde

'Ik ben gelukkig. Het religieuze leven heeft mij zo gelukkig gemaakt.' Met deze verklaring begint de in Israël werkzaam zijnde jezuïet Hans Putman zijn boekje: *De ware vreugde. Het godgewijde leven als een weg van vreugde*. Bijna met verwondering wordt uitgelegd hoe het leven volgens de geloften van armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid in de Sociëteit van Jezus hem heel gelukkig gemaakt heeft. Het boek is een dankbare getuigenis van dit geluk en geschreven vanuit het verlangen dat ook anderen dit geluk zullen ontdekken.

Maar hoe is dit mogelijk terwijl het religieuze leven juist een verzaking van al het goede en menselijke lijkt te zijn? De moeilijkheden worden onder de loep genomen. Leidt de religieuze armoede niet tot een gemakzuchtig gebruik van luxe? De gehoorzaamheid niet tot het ontvluchten van eigen verantwoordelijkheid en de zuiverheid aan een gebrek aan affectiviteit of zelfs een dubbelleven? Dit is zeker niet wat Jezus wil voor zijn volgelingen. Jezus wenst vreugdevolle en gelukkige mensen als zijn leerlingen. Maar om zich echt te kunnen hechten aan Jezus is een onthechting nodig. Voor religieuzen schenkt de onthechting aan bezit, keuzevrijheid, partner en kinderen de vrijheid om zich aan Jezus te kunnen hechten. De geloften van armoede, gehoorzaamheid en zuiverheid zijn geen doel in zichzelf, maar een manier om Jezus na te volgen.

Er wordt concreet uitgelegd hoe Jezus arm, gehoorzaam en zuiver geleefd heeft. Jezus leefde eenvoudig en deelde alles wat Hij kreeg van zijn Vader met anderen. Deze materiële en spirituele armoede roept religieuzen op te leven met open handen. Te geven aan anderen wat wijzelf gratis gekregen hebben en ons leven te delen met de minderbedeelden. Jezus was volledig gehoorzaam aan de wil van zijn Vader. Als mens moest Jezus op een menselijke wijze de goddelijke wil leren kennen, via gebeurtenissen in zijn leven, andere mensen en het lezen van de Heilige Schrift. Het is juist daarom dat Hij voor ons een voorbeeld kan zijn van gehoorzaamheid. Jezus was niet getrouwd omdat Hij geen grenzen wilde stellen aan zijn vermogen om vrouwen, mannen en kinderen lief te kunnen hebben. Jezus heeft niet alleen gehouden van de mensen die Hij ontmoet heeft tijdens zijn

bestaan op aarde, maar ook geliefd willen zijn en gevraagd om vriendschap. Jezus heeft ons belangeloos lief en zijn liefde gaat zelfs zover dat Hij zichzelf wil opofferen voor ons. Jezus zuivere en dienende liefde roept religieuzen op om zonder grenzen mensen lief te hebben en beschikbaar voor andere mensen te zijn als vaders of moeders en als broers of zussen. Is dit leven volgens de geloften dan geen onbereikbaar ideaal? Een soort idealistische visie die de harde realiteit van het leven niet erkent? De geloften zijn idealistisch, en dienen juist daarom als een teken van hoop en verwachting op Gods hulp. In dit mooie boekje wordt duidelijk uitgelegd wat de essentie is van het religieuze leven. Mogelijke moeilijkheden worden eerlijk beschreven. De focus ligt op hoe wij de armoede, gehoorzaamheid en zuiverheid in het leven van Jezus kunnen opmerken en navolgen. Vanuit zijn brede ervaring als geestelijk begeleider geeft Putman een goed inzicht in de realiteit van het religieuze leven. Een aanrader voor wie meer wil weten over het religieuze leven.

Bastiaan van Rooijen SJ

Hans Putman SJ: *De ware vreugde*. Betsaida, 2017, 141 pagina's, € 4,95

Een jezuïet vertelde me: 'Als ik sterfen Jezus ontmoet dan wil ik Hem één ding vragen: "Bedankt voor dit leven, maar waarom maakte U mij in hemelsnaam jezuïet?" Jezus neemt mij apart en zegt: "Ik had een mooi huwelijk voor je gepland met een mooie vrouw en met een paar kinderen, maar jij besloot anders!" Ik grap, maar veel van mijn tijd in het noviciaat in Birmingham was besteed aan deze vraag. Is leven in de Sociëteit van Jezus iets wat ik wil en is het iets wat God van mij vraagt? Het antwoord is simpelweg 'ja' en in die overtuiging mocht ik mijn geloften afleggen op 17 september, nu bijna een jaar geleden.

Ik ben een jezuïet uit een Dominicanenstad, een Zwollenaar, 24 jaar. 'k Heb twee jongere zusjes. Zwolle is een provinciehoofdstad in Oost-Nederland, die de schedel van Thomas a Kempis herbergt. Deze a Kempis is belangrijk geweest voor mijn eigen spirituele vorming en voor die van Ignatius. Het is een deel van de reden waarom ik mij thuis voel in de Sociëteit van Jezus. Voor ik intrad heb ik drie jaar voornamelijk filosofie gestudeerd aan het Groot-Seminarie De Tiltenberg.

Twee andere redenen waarom ik drie jaar geleden intrad, zijn ons gemeenschapsleven en onze missie, de zending om ad extra te gaan, naar de grens van samenleving en Kerk. Beiden waren niet louter mooie woorden of verkooppraatjes om mij binnen

te lokken maar zijn, waar ik snel achter kwam, daadwerkelijk aanwezig.

Gemeenschapsleven is er niet alleen ter ondersteuning van de missie maar is ook een missie op zichzelf. De gemeenschap is een gemeenschap van hart en ziel. Ik heb dat zelf mogen ervaren in de verschillende plaatsen waar ik heb gewoond. Of het nu Birmingham, Amsterdam, New York of Amman is, er waren telkens jezuïeten die mij verwelkomden en huizen waarin ik me thuis voelde.

Ik zie jezuïeten graag als bruggenbouwers tussen God en mens, tussen mens en mens. Na het noviciaat werd mij gevraagd of ik Arabisch wilde leren. In die hoedanigheid begin ik in september aan mijn tweede jaar aan Fordham University in New York. Ik volg daar de major in Midden-Oosten Studies met een minor in de Arabische taal en cultuur. Zo heb ik deze zomer in Amman doorgebracht om twee maanden lang me te focussen op het leren van de taal. De brug tussen Oost en West, islam en christendom, is een van de belangrijkste van deze tijd. Het is een spannende uitdaging, waar ik met veel interesse aan werk.

Wellicht, wanneer ik God mag ontmoeten kan ik zeggen: 'Waarom U mij hier wilde weet ik niet. Maar het was een zegen en een eer!' De laatste drie jaar waren dat zeker.

Mark Logtenberg SJ, foto: Elias Sader

Mark Logtenberg SJ

'Museum anders'

Een museum bezoeken kan aanleiding geven tot bezinning. In drie namiddagen maken wij kennis met drie topmusea in Vlaanderen en bezoeken ze vanuit een bezinnend oogpunt.

Wij stellen drie museumbezoeken voor:

Museum Deinze en de Leiestreek

L. Mathijsslaan 3-5, 9800 Deinze, op donderdag 28 september

Groeningemuseum

Dijver 12, Brugge, op donderdag 26 oktober

Museum voor Schone Kunsten

Fernand Scriedreef 1, Gent, op donderdag 30 november 2017

Praktisch verloop:

Telkens van 14.00 uur tot 17.00 uur, elke deelnemer gaat op eigen initiatief naar het museum van die namiddag. Bij het begin van het bezoek maken wij een selectieve rondgang in het museum. Aan de hand van drie kijksleutels kiezen de deelnemers dan één werk uit en komen zo tot bezinning en verdieping. Nadien kunnen ze aan elkaar hun werk voorstellen.

Begeleiding: Walter Fabri SJ, stafmedewerker Oude Abdij Drongen

Kosten:

Voor de begeleiding: € 15 voor een middag, € 40 voor de reeks.

Verplaatsing en toegang zijn op rekening van de deelnemer.

Info en inschrijven:

Vooraf inschrijven is noodzakelijk, dit ten laatste 3 dagen voor het museumbezoek, via +32 (0)9 226 52 26 of via e-mail activiteiten@oudeabdij.be

Godly Play voor kinderen

Godly Play wil kinderen en volwassenen helpen om de christelijke taal beter te verstaan, om parabels en Bijbelverhalen, stilte en liturgische handelingen beter te leren aanvoelen. Godly Play gaat niet over weetjes en evenmin over de moraal van het verhaal of het vermaken van kinderen. Godly Play nodigt uit om in een verhaal binnen te komen en het mee te beleven. Kinderen mogen leren en ontdekken hoe alle verhalen van God en mensen op één of andere manier verbonden kunnen zijn met hun

eigen levensverhalen en hun relatie met God.

Godly Play respecteert de openheid voor spiritualiteit van kinderen en stimuleert hun nieuwsgierigheid en fantasie in het ervaren van het mysterie en de vreugde van God.

Godly Play wordt elke eerste zondag van de maand in de Oude Abdij Drongen aangeboden.

Meer info op www.oudeabdij.be en www.gezinspastoraal.be/1060/godly-play, of in Nederland: www.godlyplay.nl

Met beelden op verhaal komen

De combinatie van mediteren met een Schrifttekst en het bekijken van een film kan ons helpen om in stilte op verhaal te komen bij God.

Hoe gaan we te werk?

Iedere avond bekijken we een film. Om te voorkomen dat voorkennis de verwondering en de openheid in de weg staan, maken we vooraf de films niet bekend. Na elke film krijgt eenieder tijd voor persoonlijke bezinning en gebed om de filmbeelden in verbinding te brengen met het eigen leven. Daarnaast worden enkele Bijbelverhalen aangereikt die, in combinatie met de filmscènes, tot een dieper contact met God kunnen brengen. Dagelijks is er gelegenheid voor een gesprek met één van de begeleiders. De maaltijden, uitgezonderd die bij aankomst en vertrek, vinden plaats in stilte.

Begeleiders: Bart van Emmerik SJ, Nikolaas Sintobin SJ en Leo De Weerd SJ

Data: Van vrijdag 27 oktober (18u) tot dinsdag 31 oktober 2017 (13u30)

Kosten: € 270 all-in.

Info en inschrijven: voor 13 oktober 2017 via activiteiten@oudeabdij.be of 0032 (0)9 226 52 26.

125 jaar Elandstraatkerk Den Haag

Op 1 december 1892 werd de monumentale nieuwe kerk aan de Elandstraat 194 ingewijd met als patrones Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen. Eind dit jaar bestaat dit kerkgebouw dus 125 jaar. Dat wordt gevierd op 26 november met een eucharistieviering om 11 uur, waarin Peter de Ruiter SJ en pastor Marijke Witteman voorgaan en het Ignatiuskoor zingt. Voor de overige activiteiten, zie: www.rkdenhaag.nl, H. Ignatius.

Het devies van het Collège Technique Mwapusukeni luidt '*semper ad excellentiam consequendam*' ('altijd naar excellentie streven'). Dit geeft uitdrukking aan één van de wezenskenmerken van de jezuïtische opvoeding en bestaat erin dat de leerlingen 'mannen en vrouwen worden met rechtgeaarde en diep gewortelde beginselen, gevoelig voor de tekenen van de tijd, voor de cultuur en de problemen van hun omgeving' (naar de woorden van Pedro Arrupe in 1980), mannen en vrouwen dus voor anderen.

Max Senker SJ

Jezuieten is een uitgave van de Nederlandse en de Vlaamse provincies van de Sociëteit van Jezus.

Het verschijnt viermaal per jaar en is bedoeld voor familieleden, vrienden, weldoeners en geïnteresseerden. Het blad is in principe gratis. Giften zijn altijd welkom, meer informatie hierover op pag. 2.